

**Міністерство культури та стратегічних комунікацій
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка**

**Факультет оркестрових інструментів
Кафедра Духових та ударних інструментів**

МАСИРА Богдан Сергійович

**БАСЕТГОРН В АКАДЕМІЧНІЙ МУЗИЦІ ТА РОЗВИТОК ТЕХНІКИ
ГРИ НА ІНСТРУМЕНТІ**

**Спеціальність 025 – Музичне мистецтво
Профілізація – Кларнет**

Бакалаврська робота

Науковий керівник –
Проців Ігор Васильович
доцент
Кафедри Духові та ударні інструменти

Рецензент –

Вступ.....	2
Розділ 1. Розвиток басет-горна.....	4
1.1. Походження та розвиток інструмента.....	4
1.2. Відмінності від кларнета та бас-кларнета.....	6
1.3. Поява, занепад і сучасне відродження.....	7
Розділ 2. Басетгорн в академічній музиці: репертуар та функції.....	9
2.1. Використання в класичній музиці XVIII–XIX століть.....	9
2.2. Басетгорн у сучасній академічній музиці (XX–XXI ст.).....	10
Розділ 3. Еволюція конструкції інструменту та технічні аспекти гри на басетгорні.....	12
3.1. Еволюція конструкції басетгорну.....	12
3.2. Сучасні виконавські підходи та технічні прийоми на басетгорні.....	16
Висновки.....	20

Вступ

Актуальність теми

Мета дослідження - проаналізувати історію розвитку басетгорну, зміни в його конструкції, технічні можливості та місце в академічній музиці протягом XVIII–XXI століть.

Завдання дослідження:

1. дослідити історію виникнення та розвитку басетгорну;
2. виділити основні зміни в конструкції інструмента протягом його розвитку;
3. проаналізувати технічні можливості та специфіку гри на басетгорні;
4. охарактеризувати академічний репертуар XVIII–XXI століть, у якому використовувався цей інструмент.

Об'єкт дослідження - басетгорн як музичний інструмент.

Предмет дослідження - історичні, конструктивні та виконавські аспекти, а також академічний репертуар інструмента в XVIII–XXI століттях.

Методи дослідження. У роботі використано історико-аналітичний, порівняльний та джерелознавчий методи.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. У першому розглядається історія розвитку

басетгорну. У другому аналізується академічний репертуар інструменту, взято до уваги твори XVIII–XXI століть. У третьому - досліджуються зміни в конструкції інструмента та розвиток техніки гри.

Розділ 1. Розвиток басет-горна

1.1. Походження та розвиток інструмента

Басетгорн - це духовий інструмент кларнетової групи, який виник в другій половині XVIII століття. Назва інструменту складається з двох слів - “basset”, що означає “малий бас” та “horn”, що вказує на його вигнуту форму, схожу на ріг. Інструмент налаштований у строї F, інколи зустрічається і в строї G та має нижче звучання, ніж кларнети строю В чи А, що надає йому м'якого та глибшого тембру. Діапазон зазвичай охоплює до 3,5 октав та дозволяє інструменту виконувати низькі ноти, наприклад, До малої октави, що недоступно для кларнетів строю В та А.

Поява ранньої версії басетгорну датується 1760-1770 роками завдяки Антону та Міхаелу Майргоферам з Пассау. Інструмент виготовлявся з дерева та мав форму, подібну до серпа.

У 1780-х роках конструкцію басетгорну удосконалив Теодор Лотц. Він розширив нижній регістр та додав вигин до корпусу інструменту, таким чином форма басетгорну на вигляд стала схожою до літери L. Цікавим є той факт, що на басетгорні тієї доби було прийнято ставити мундштук з тростиною догори. Відповідно, контроль звуку відбувався за рахунок верхньої губи. Це можна пояснити так:

1. Виконавці вважали, що вона є міцнішою і стабільнішою та дозволяє краще контролювати нижній регістр, який використовувався найчастіше.
2. Багато з них почали грати на басетгорні після школи барокового гобоя або шалюмо.

Завдяки співпраці Лотца з кларнетистом-віртуозом А. Штадлером та одним з найвидатніших композиторів В. А. Моцартом, почався період стрімкого розвитку та поширення інструменту. Це виглядало, як злагоджена робота професіоналів своєї справи: В. А. Моцарт писав твори з участю басетгорну, А. Штадлер виконував їх на сцені та пропонував ідеї для вдосконалення інструменту, які втілював Т. Лотц. Наприкінці XVIII та на початку XIX століть виготовленням та вдосконаленням інструменту почали займатись німецькі та французькі майстри Гайнріх Гренсер, Жан-Ксав'є Лефевр, Георг Оттенштайнер та інші. Змінювалась конструкція інструменту, була застосована нова система механіки, яку винайшов Іван Мюллер та збільшилась кількість клапанів. З композиторів цього періоду найбільший вплив на басетгорн мав Фелікс Мендельсон. Він використав цей інструмент для сольного виконання у своїх двох концертах для басетгорну і кларнета з фортепіано (ор. 113, ор. 114). Загалом, увага виконавців до басетгорну зменшилась у XIX столітті через розвиток бас-кларнета та його зручнішу конструкцію. Однак, зародження руху автентизму та зацікавленість музикантів у виконанні старовинної музики повертають басетгорн у вжиток у XX столітті. Найбільше його використовують для виконання ансамблевої та оркестрової музики В. А. Моцарта та інших композиторів. Також басетгорн мав місце у творчості композиторів сучасної епохи, зокрема у К. Штокгаузена.

Відбуваються значні зміни у конструкції інструменту, в 1950-х роках впроваджується нова система механіки Теобальда Бема та Оскара Олера. Додається новий елемент - висувна ніжка для регулювання висоти інструменту та зменшення фізичного навантаження на руки за рахунок ще

одної точки опори для інструменту. В такому вигляді басетгорн залишається і до сьогодні.

1.2. Відмінності від кларнета та бас-кларнета

1. Басетгорн - це транспонуючий інструмент, налаштований в строї F, що на кварту нижче від кларнета строю В та на квінту нижче від натурального строю.
2. Можна сказати, що тембр басетгорна темніший і м'якший.
3. Басетгорн має довший корпус, вигнуту форму, металевий раструб, що не характерно для кларнета строю В. Конструкція басетгорну також включає ніжку, яка дозволяє регулювати висоту інструмента індивідуально під потреби музиканта. Цей вид кларнета має кілька додаткових клапанів, розташованих на нижньому коліні, яких немає у кларнета В.
4. Діапазон басетгорну дозволяє заграсти ноту до малої октави, в той час, як найнижчою нотою для стандартного кларнета є мі малої октави.
5. Аплікатура майже така сама, як у кларнета строю В. Відрізняється лише потребою пристосуватись до додаткових клапанів на нижньому коліні. Також при грі на басетгорні задіюється великий палець правої руки не тільки для опори, а й для гри.

Відмінностей між бас кларнетом та басетгорном менше, але вони є:

1. Бас кларнет є більшим за розміром та має значно довшу і вигнуту металеву шийку в формі літери S, яка з'єднує мундштук з верхнім коліном.

2. Бас кларнет налаштований в строї В, що дозволяє йому звучати ще нижче та багатше, ніж басетгорн.

1.3. Поява, занепад і сучасне відродження

Найбільший попит на басетгорн припав на період приблизно з 1770х до 1830х років та використовувався композиторами з німецькомовних країн. Як приклад, можна взяти твори В. А. Моцарта: Requiem (KV 626), Maurerische Trauermusik (KV 477) та камерні ансамблі. Зрештою, варто згадати нині популярний концерт для кларнета з оркестром (К 622), який виконується на кларнеті строю А, хоча спочатку задумувався як твір для басетгорну. Між іншим, цей концерт В. А. Моцарт присвятив віртуозному кларнетисту Антону Штадлеру, якому належить значний вклад в популяризацію цього інструменту в Австрії, Чехії та Німеччині. Басетгорн став поширеним серед виконавців цих країн тому, що Штадлер замовляв твори та вдосконалення інструменту. Тим не менше, в другій половині 19 століття, коли з'являється бас кларнет, басетгорн перестає бути цікавим для виконавців. Це сталося тому, що було складно виготовляти, налаштовувати інструмент та було мало репертуару. Натомість, бас кларнет був зручнішим та мав ширший діапазон.

Пізніше, завдяки руху автентизму, сталося відродження басетгорну у ХХ. Автентизм або ще його називають Автентичним виконавством, передбачає точне відтворення старовинної музики, тому й виникла потреба знову задіювати старовинні інструменти, в тому числі й басетгорн. Нині інструмент використовується як в сольному виконанні, так і у виконанні камерних ансамблів. Найвідомішими сольними виконавцями музики для басетгорна є С'юзан Стефенс, Сабіна Мейер та інші. В сучасній музиці з цим

інструментом експериментував німецький композитор Карлґайнц Штокгаузен.

Розділ 2. Басетгорн в академічній музиці: репертуар та функції

2.1. Використання в класичній музиці XVIII–XIX століть

Як було згадано вище, В. А. Моцарт писав твори для свого товариша А. Штадлера. Це були твори не тільки для кларнета, а й для басетгорну. Особливий інтерес до цього інструмента проявляється у цих творах:

- “Maurerische Trauermusik” (KV 477) - похоронна трагічна музика для оркестру в темпі Adagio, в цьому творі використовуються три басетгорни. Насамперед, вони виконують гармонізуючу функцію для основних мелодій скрипки та гобоїв. Починаючи з середини та ближче до кінця твору, зустрічаються і мелодичні фрази. Перша та друга партії басетгорнів записані у скрипковому ключі, третій - у басовому.
- 5 дивертисментів для тріо басет горнів (KV 439b) - кожен з них містить 5 невеликих композицій в різному порядку: Allegro, Menuetto, Adagio, Rondo, Larghetto, Polonaise та Romanze. В цьому циклі яскраво проявляються виразові можливості інструменту: різноманітність артикуляцій, мелізмів та динамічних відтінків; гамоподібні та арпеджовані пасажі; акомпонуюча та солююча функції; використання майже повного діапазону звуків;
- Реквієм (KV 626), Gran partita (KV 361) - басетгорн виконує акомпонуючу функцію разом з іншими духовими інструментами
- У творчості В. А. Моцарта також можна помітити від одного до трьох басетгорнів у творах, написаних для духових ансамблів. Наприклад, Адажіо фа мажор (KV 580a) для кларнета та трьох басетгорнів, Адажіо фа мажор для фагота та двох басетгорнів (KV 410), Адажіо мі бемоль мажор для двох кларнетів та трьох басетгорнів (KV 411) та інші.

В ролі солюючого інструменту його використав Карл Стаміц у своєму концерті сі бемоль мажор для басетгорна з оркестром. Це один з небагатьох сольних творів, в якому цей інструмент може показати свій потенціал повноцінного солюючого інструменту. Концерт наповнений найрізноманітнішими елементами, а саме: гамоподібні пасажі, які охоплюють майже весь діапазон інструменту; складні арпеджовані елементи; в ліричних епізодах - широкі легатні стрибки; складні артикуляційні комбінації; велика кількість мелізмів;

Також цей інструмент можна помітити в епоху романтизму, в творчості Фелікса Мендельсона. Він в 1832 році написав два концерти для басетгорну і кларнета з фортепіано (ор. 113, ор. 114). В обох творах басетгорн себе яскраво проявляє в якості повноцінного солюючого інструменту попри те, що є враження, ніби він на другому плані за рахунок темнішого тембру. Партія за наповненням є рівноцінною кларнетовій та вимагає майстерного володіння інструментом, оскільки присутні швидкі гамоподібні та арпеджовані пасажі, складні комбінації артикуляцій, передбачені для гри у швидкому темпі та часто синхронно з кларнетом. Це вимагає дуже доброї координації рухів язика та пальців.

2.2. Басетгорн у сучасній академічній музиці (XX–XXI ст.)

У XX столітті з початком руху автентичного виконавства та завдяки музикантам-кларнетистам басетгорн знову з'являється у вжитку. Використовуються як сучасні моделі басетгорнів, так і історичні копії в рамках виконання старовинної музики. Наприклад, німецький ансамбль Trio di Clarone, який заснувала одна з найвизначніших кларнетисток сучасності Сабіна Мейєр. Музиканти цього тріо найбільше зосереджені на творах В. А.

Моцарта. Наступні приклади: словацький ансамбль Lotz Trio та чеський Prague Trio of Basses теж виконують твори В. А. Моцарта, А. Штадлера та інших композиторів епохи класицизму на копіях моделі басетгорну Т. Лотца. Інші виконавці автентизму: Алессандро Карбонаре - засновник Alessandro Carbonare Clarinet Trio. Ансамбль виконує транскрипції творів сучасних композиторів та твори В. А. Моцарта.

Ще однією з найвизначніших виконавиць на басетгорні в епоху сучасної музики вважають С'юзан Стефенс. За походженням, це американська кларнетистка, яка співпрацювала з Каргайнцом Штокгаузенем - німецьким композитором, який відомий як автор перших композицій в жанрі електронної музики. В творчому доробку Штокгаузена також мають місце і твори для басетгорна, а саме:

- „Donnerstag aus Licht“ (1978–80) - музично-театральна опера, де басетгорн символізує персонажа Єву. В фіналі другої дії та на початку третьої басетгорн виступає у дуеті з трубою. Партія включає як широкі і спокійні мелодії в низькому та середньому регістрі, так і напружені частини у високому регістрі, зображені інтервальними стрибками.
- „In Freundschaft“ (1977–78) - соло композиція в стилі серіальної музики для кларнета, пізніше була аранжована і для багатьох інших інструментів, в тому числі й басетгорна.

Розділ 3. Еволюція конструкції інструменту та технічні аспекти гри на басетгорні

3.1. Еволюція конструкції басетгорну

Від початку винайдення та протягом існування змінювалася конструкція та техніка гри на басетгорні. На це вплинули розвиток технології виробництва інструментів, розвиток кларнетової школи та збільшення вимог до виконавців.

Рання модель, створена Антоном та Міхаелем Майргоферами, у 1780-х була вдосконалена Теодором Лотц, який займався виготовленням дерев'яних духових інструментів. Це були замовлення від придворних музикантів та Антона Штадлера. Виготовлявся інструмент у Відні та Пресбургу (нині Братислава). Басетгорн Лотца був налаштованим у строї F та мав вигнуту форму, подібну до літери L. Таке рішення пов'язане з тим, що випрямлена форма додала б дискомфорту при грі, оскільки басетгорн значно довший за кларнет строю B. Тому, нижня частина інструменту - вертикальна, що полегшує досяжність для правої руки. Мав на собі від чотирьох до шести клапанів та вироблявся з дерева, а саме з буку або груші. В якості лігатури використовувалася мотузка або дріт.

Складався з таких елементів:

1. Мундштук;
2. Бочка;
3. Верхнє коліно;
4. Невеличка зігнута трубка, яка з'єднувала верхнє та нижнє коліно;
5. Нижнє коліно;
6. Дерев'яна коробочка, всередині якої вирізаний канал у формі літери S;
7. Металевий розтруб;

Повністю збережений комплект з трьох басетгорнів Лотца сьогодні можна побачити у замку Krásna Hôrka на сході Словаччини. Він був виготовлений на замовлення угорського дворянина Юрая Андраші II.

Приклад 1. Басетгорн Теодора Лотца

В епоху романтизму з'являється новий тип басетгорну, його виготовленням займались майстри Томас Кі, Георг Оттенштайнер, лондонська фірма Wood & Ivy та інші. Форма інструменту дещо змінюється та стає прямою, натомість вигин переміщується з середини до верхньої частини, на місце бочки. У версіях Томаса Кі (приблизно 1820) та фірми Wood & Ivy (приблизно 1840) місце бочки займає невеличка мідна шийка. У пізнішому варіанті Георга Оттенштайнера (1860-1879) є зігнута дерев'яна бочка. Зміни на верхньому та нижньому колінах тісно пов'язані з нововведеннями Івана Мюллера, які він запропонував для кларнета.

Деякі з них застосовувалися і до басетгорну, а саме:

1. Повний хроматичний звукоряд за рахунок нової механіки та 13-клапанної системи;
2. Герметичні шкіряні подушки, наповнені шерстю, що покращило інтонування;

3. Зручніше розташовані отвори, клапани та підставка для великого пальця, щоб зменшити фізичне навантаження на руки;

Кожен з виробників пропонує свій варіант розтруба: у Томаса Кі він прямий і дерев'яний, у Wood & Ivy - металевий зігнутий та у Георга Оттенштайнера зі срібла та прямий.

		
Приклад 2. Виробник Томас Кі, приблизно 1820 р.	Приклад 3. Виробник Wood & Ivy, приблизно 1840 р.	Приклад 4. Виробник Г. Оттенштайнер, 1860-1879 рр.

Починаючи з 20 століття, басетгорн набуває форми літери S і таким залишається до сьогодні. Перші вдосконалені моделі з'являються у 1900-1920

рр. та починають активно виготовлятися у 1960-х роках. В конструкції басетгорну відбуваються деякі зміни, а саме вибір матеріалу для виготовлення корпусу та механіка. Основа корпусу - дерев'яна або з композитних матеріалів. Чорне дерево (grenadilla) є найбільш поширеним матеріалом, який використовують виробники дерев'яних духових інструментів. Рідше - бук або палісандр. Перевагами дерев'яного інструменту є глибокий і теплий звук, однак він потребує ретельного догляду та бережного ставлення. Такі моделі, як правило, мають більшу вагу. Композитні корпуси навпаки легші та рекомендуються для учнів музичних шкіл. Як правило, це суміш пластику та дерев'яної стружки або пластик з дерев'яною текстурою. Композитний інструмент є більш стійким до перепаду температури, тому його можна використовувати для гри на вулиці. Ці моделі між собою мають набагато меншу відмінність у звуці, оскільки щільність матеріалу є набагато більшою, ніж у дерев'яних. Стосовно механіки - застосовується французька система Теобальда Бема. Її суть полягає у логічному розміщенні клапанів, що дає можливість використовувати альтернативну аплікатуру та грати технічно складні партії набагато зручніше. Загалом, кількість клапанів збільшується, але варіюється, залежно від виробника або системи механіки. Французька система Бема (застосування до басетгорну після 1950-х) має 18-20 клапанів, німецька система Оскара Олера (застосування до басетгорну в 1950-1960 рр.) - 22-24. Починаючи з 20го століття, розтруб у басетгорна набуває зігнутої форми та виготовляється з металу.

Ще одною особливістю конструкції басетгорну стала регульована ніжка. Перші згадки про її встановлення датуються між 1920-1940 рр., хоча ім'я автора цієї ідеї невідоме. Більша кількість клапанів, удосконалена механіка та інші металеві деталі на корпусі басетгорну значно збільшили вагу

інструменту і, відповідно, фізичне навантаження на руки. Отже, рішенням стала ідея додати ще одну точку опори - висувну ніжку. Переваги, які надає цей елемент - можливість підлаштувати висоту басетгорну індивідуально під виконавця та грати значно довше, не відчуваючи втоми.

	
Приклад 5. Басетгорн з німецькою системою від виробника Herbert Wurlitzer. 1966 р.	Приклад 6. Сучасний басетгорн з французькою системою від виробника Buffet Crampon.

Сьогодні виробники басетгорнів пропонують інструменти з таким самим механізмом клапанів, як у кларнета строю В для полегшення адаптації при переході з одного інструменту на інший. Виготовленням інструменту займаються такі фірми, як Selmer (Франція), F. Arthur Uebel (Німеччина), Schwenk & Seggelke (Німеччина) та інші.

3.2. Сучасні виконавські підходи та технічні прийоми на басетгорні

У другій половині XX століття і на початку XXI в грі на басетгорні відбулось багато змін. З'явилися нові твори, способи гри, та й самі виконавці почали більше експериментувати зі звуком. Як наслідок, почали використовуватись

так звані “розширені техніки гри”, які дозволяють ще більше розкрити виразові можливості інструменту. Частину прийомів для басетгорну було запозичено у бас-кларнета.

- Мультифоніка (multiphonics) - це техніка, що дозволяє заграти одразу кілька звуків одночасно. Це робиться за рахунок комбінування нестандартних аплікатур та контролю струменя повітря. В результаті можна видобути інтервали з традиційно одноголосного інструменту.

Існує ще один спосіб виконання такої техніки, коли один звук виконується голосом, а інший - губним апаратом.

- Флаттер-тонгінг (flutter-tonguing) - техніка, при якій задня частина язика вібрує одночасно з видихом повітря та створює ефект тремтячого звуку.
- Слєп-тонгінг (slap-tonguing) - прийом, коли тростина ніби липне до тростини, створюючи ударний звук. Часто використовується як перкусійний ефект.
- Подвійне та потрійне стакато - техніка, яка дозволяє швидко артикулювати звуки за рахунок руху язика в обидві сторони. До звичного звуку “та” додається ще “ка”. Таким чином, задіюється і кінчик язика, і задня його частина. В результаті отримуємо “та-ка”. При виконанні потрійного стакато додається ще один звук “та”. Як результат, виходить звук “та-та-ка”. Така техніка допомагає при виконанні швидких пасажів, полегшуючи навантаження на м’язи язика.
- Перманентне дихання - техніка дихання, за допомогою якої музикант може грати без зупинки на вдих. Це досягається за допомогою:

1. Завчасного формування резерву повітря у щоках;
2. Одночасної подачі повітря щоками та вдиху носом;

Багато з розширених технік, які сьогодні використовуються на басетгорні, добре описані в посібнику Генрі Бока “New Techniques for the Bass Clarinet”.

Хоч ця книга й присвячена бас-кларнету, вона може стати корисною і для басетгорністів, оскільки ці два різновиди кларнету мають багато спільного як у механіці, так і в принципі звуковидобування. Деякі речі доводиться підстосовувати під особливості басетгорна, але основна технічна база є такою самою.

Не менш корисною є й книга Гаррі Спарная “The Bass Clarinet: A Personal History” (2013). У ній автор описує не тільки особисті враження та власний досвід гри, а й аналізує твори таких композиторів, як Luciano Berio, Franco Donatoni, Brian Ferneyhough та інші. Деякі з їхніх творів були перекладені для басетгорну. Також автор ділиться порадами щодо читання нотацій в сучасній музиці, зокрема графічних.

Ці сучасні підходи до гри на інструменті змінили вимоги до виконавців. Тепер недостатньо просто мати хорошу техніку. Потрібно ще й вміти читати нестандартну нотацію, імпровізувати, працювати з тілом і мімікою, витримувати фізичне навантаження, коли партія триває довго і вимагає великої концентрації. Особливо це помітно в сучасних камерних ансамблях, де басетгорн усе частіше розглядається не як допоміжний, а як повноцінний солюючий інструмент.

Оскільки офіційних методик по грі на басет-горні практично не існує, то можна використовувати видання для бас-кларнета та альтового кларнета, наприклад:

Pierre Saint-Marie - “Méthode pour la Clarinette-basse” - методика гри на бас-кларнеті, містить зображення з варіантами аплікатур та вправи для покращення звуковидобування.

Harry Sparnaay - “The Bass Clarinet: A Personal History” - автор описує сучасні виконавські прийоми, історію бас-кларнета, репертуар та методичні посібники.

William Rhoads - “Baermann for the Alto and Bass Clarinet” - адаптована методика гри Карла Бермана для кларнета для виконавців на альтовому та бас-кларнеті.

Henri Bok - “New Techniques For Bass Clarinet” - способи виконання спеціальних ефектів та читання нотацій в сучасній музиці.

H. Voxman - “Introducing the Alto or Bass Clarinet” - посібник з зображеннями аплікатур, вправами та методами для покращення звуку на бас-кларнеті та альтовому кларнеті.

та багато інших.

Висновки

У цій роботі вдалося простежити, якою була історія басетгорна. Від перших моделей XVIII століття до сучасних концертних і студійних виконавств. З'ясовано, як змінювалась його конструкція, техніка гри та функція в академічній музиці різних епох.

У першому розділі увага була зосереджена на появі інструмента. Майстри з Пассау, Антон і Міхаель Майргофери, створили перші прототипи, які пізніше були вдосконалені Теодором Лотцом під час співпраці з кларнетистом Антоном Штадлером. Саме ця співпраця, а також інтерес Вольфганга Амадея Моцарта дали басетгорну хорошу основу для розвитку - як інструменту з різноманітними виразовими можливостями.

Другий розділ був присвячений академічному репертуару. Тут показано, як басетгорн використовувався у оркестрових та ансамблевих творах Моцарта, а також у сольних партіях у концертній музиці Карла Штаміца й дуетах Мендельсона. Потім настав період занепаду інструменту, особливо в XIX столітті, коли появився більш зручний і технічно досконалий бас-кларнет. Але вже в XX столітті, з приходом автентичного виконавства та нових композиторських практик, басетгорн знову привернув до себе увагу. Особливо яскраво це видно в музиці Карлгайнца Штокгаузена, де інструмент отримує як музичну, так і театральну функцію.

У третьому розділі розглянуто зміни в конструкції басетгорну: з'явилися нові матеріали, покращена механіка (зокрема завдяки системам Бема та Олера), регульована ніжка, металевий розтруб. Водночас розвивалась і техніка гри - з'явилися розширені прийоми, наприклад мультфоніка, флаттер-тонг, слап-тонгінг, циркулярне дихання. Ці техніки відкрили нові можливості

інструменту в музиці, збагативши його засоби виразності і розширивши його ролі - від фоновної підтримки до повноцінної солюючої функції.

З початком XX століття басетгорн переживає другу хвилю популярності. У країнах Європи з ним працюють іизначні музиканти, такі як Сабіна Мейєр, С'юзан Стівенс, Алессандро Карбонаре. Інструмент звучить у складі автентичних ансамблів і в новітній музиці.

Отже, історія басетгорна - це приклад того, як інструмент із багатою, але забутою історією може знову відродитись на привернути до себе увагу. Його еволюція - це не просто набір технічних змін, а реальна історія виконавства, творчості й пошуку нового звучання. І цілком можливо, що піку своєї популярності інструмент ще не досягнув та буде задіяний молодими виконавцями.

Список використаних джерел:

1. Hoeprich E. The Clarinet. Yale University Press, 2008. 168, 174, 176, 178 - 179 с.
2. Lawson C. The Basset Clarinet Revived: A Study of Its History, Repertoire and Construction. Oxford: Clarendon Press, 1985. 487-493 с.
3. Northover K. The Works of W. A. Mozart for the Basset Horn: An Annotated Bibliography Including a Catalogue Discussion and Review of Mozart's Works Utilizing Basset Horn and Basset Clarinet. Doctoral diss., University of Arizona, 2009. 5-25 с.
4. Моцарт В. А. 5 дивертисментів, KV 439b. IMSLP International Music Score Library Project.
[https://imslp.org/wiki/5_Divertimentos%2C_K.Anh.229%2F439b_\(Mozart%2C_Wolfgang_Amadeus\)](https://imslp.org/wiki/5_Divertimentos%2C_K.Anh.229%2F439b_(Mozart%2C_Wolfgang_Amadeus)).
5. Мендельсон-Бартольдї Ф. Konzertstück 1, Op. 113. IMSLP – International Music Score Library Project.
[https://imslp.org/wiki/Konzertst%C3%BCck_No.1%2C_Op.113_\(Mendelssohn%2C_Felix\)](https://imslp.org/wiki/Konzertst%C3%BCck_No.1%2C_Op.113_(Mendelssohn%2C_Felix)).
6. Suzanne Stephens. Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/Suzanne_Stephens (дата звернення: 9.5.2025).
7. Карлгайнц Штокгаузен. Вікіпедія.
https://uk.wikipedia.org/wiki/Карлгайнц_Штокгаузен (дата звернення: 9.5.2025).
8. In Freundschaft. Wikipedia. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/In_Freundschaft (дата звернення: 9.5.2025).

9. Marie Ross. An unrevealed basset horn model. Mari Clarinet Blog, 2015.
<https://mariclarinet.wordpress.com/2015/10/08/an-unrevealed-basset-horn-model/> (дата звернення: 12.05.2025).
10. Donnerstag aus Licht. Stockhausen Space Blog, 2018.
<https://stockhausenspace.blogspot.com/2018/07/donnerstag-aus-licht.html>
(дата звернення: 26.5.2025).
11. Rice A. The Clarinet in the Classical Period. Oxford University Press, 2003.
30, 45, 52, 85 с.
12. Voxman H. Introducing the Alto or Bass Clarinet. Rubank Publications, 1956.
13. Weston P. Clarinet Virtuosi of the Past. Emerson Edition, 1971. 67 с.